

SETKÁNÍ S KNIHOU

Co je to řeka?

Monika Vaicenavičienė

Metodiku zpracovala:

Mgr. Marta Mojáková, ZŠ a MŠ Dobratice

Konzultace:

Mgr. Silva Pšenická, ZŠ a MŠ Dobratice

Věková kategorie:

3. – 5. ročník

Zaměření (cíl, obsah) lekce:

rozvoj čtenářských dovedností, kritické myšlení,
vyhledávání informací, zachycení pocitů

Vyučovací předměty:

český jazyk, přírodověda, VV-PČ, HV

Bibliografi:

VIACENAVIČIENĖ, Monika. *Co je to řeka?* V Praze:
Labyrint/Raketa, 2023. ISBN 978-80-86803-83-8.

**Spolufinancováno
Evropskou unií**

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Stručný obsah

Krásně ilustrovaná kniha o řekách a jejich bohatém propojení s námi.

Vnučka se svou babičkou na imaginární výpravě objevují tajemství řek, setkávají se s poutníky i dobyvateli, kouzelnými říčními delfíny nebo jesetery staršími než dinosauři, loví ryby, koupou se a zkoumají mnoho dalších věcí. Řeka je jako nit, vytváří na zemském povrchu nádherné obrazce, oživuje krajinu i naše vědomí a především - vypráví příběhy. Díky ní se potkávají různá místa, časy i lidé.

Kniha čerpá ze zeměpisných, historických a mytologických odkazů i osobních postřehů a spojuje faktografii s poetickým vyprávěním. Řeky nám neustále připomínají, že všechno v životě má dva břehy, a ať jsme na kterémkoli, můžeme být dobrými sousedy.

<https://www.databazeknih.cz/knihy/co-je-to-reka-523204>

O autorovi

Monika Vaicenavičienė (1991) je ilustrátorka a autorka knih z Litvy. Vystudovala Akademii umění ve Vilniusu a Univerzitu umění, řemesel a designu Konstfack ve Stockholmu. Její kniha CO JE TO ŘEKA? (2019) vyšla po celém světě a získala řadu mezinárodních ocenění včetně Premio Andersen 2020. Monika pracuje a se svou rodinou žije ve Vilniusu.

<https://www.labyrint.net/autor/1415/vaicenaviciene-monika>

Předpokládaná délka práce s knihou – 2 – 3 vyučovací hodiny.

EVOKACE

Na úvod hodiny zařadíme aktivitu v kruhu. Uprostřed kruhu jsou 4 lístky se slovy:

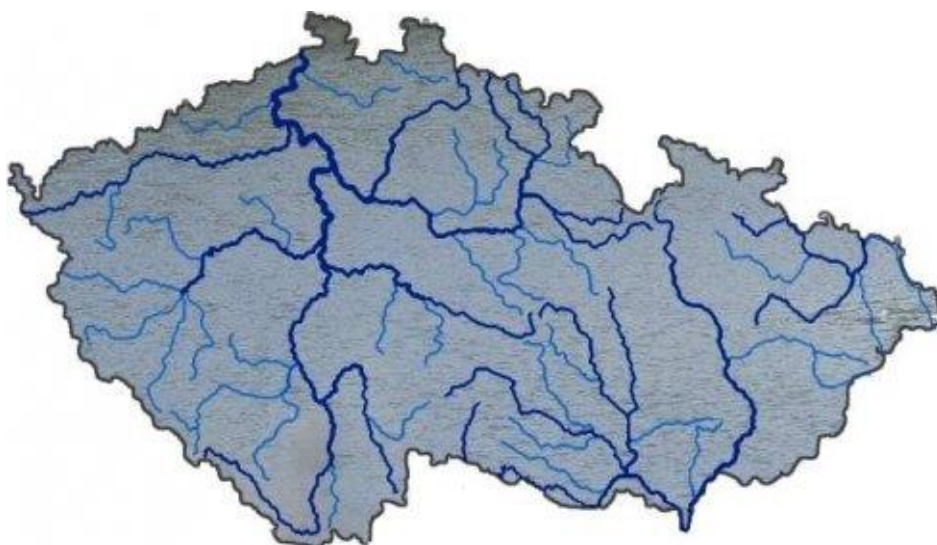
1. ŘEČIŠTĚ
2. ENERGIE
3. KOLOBĚH
4. ADAPTACE

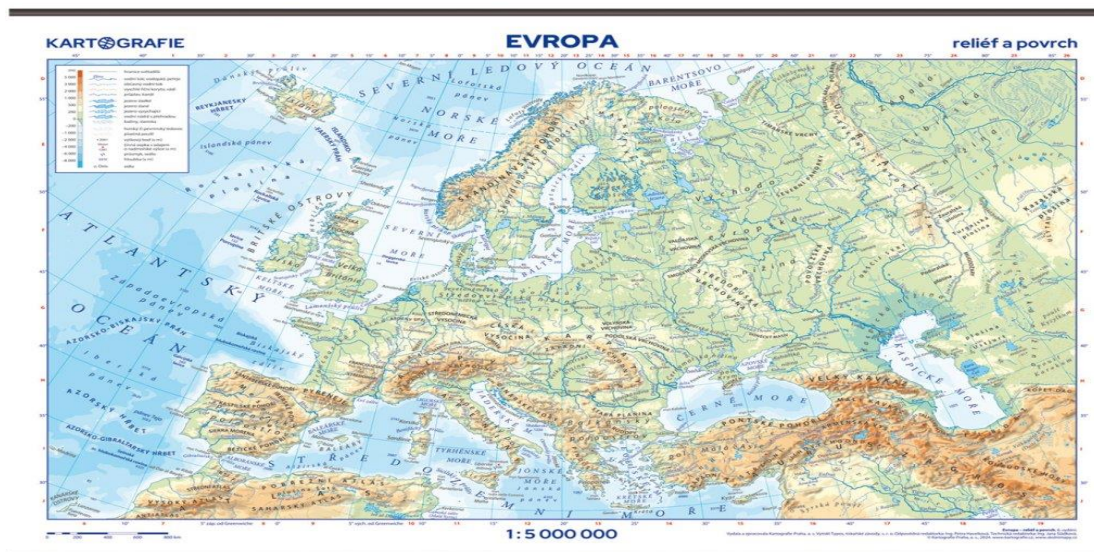
Vybraný žák si přečte slovo podle čísla a pošle jej po kruhu **TICHOU POŠTOU**. Po posledním slově necháme žákům čas na rozmyšlenou, čeho se bude hodina týkat. Vysvětlíme slovo, kterému žáci neporozuměli. Úkolem je dojít ke klíčovému slovu **ŘEKA** (počáteční písmena).

Aktivita ve skupinách – **MYŠLENKOVÁ MAPA** – týmy rozdělíme podle karet s různými odstíny modré barvy (symbol vody). V časovém limitu 2 min. má každý tým doplnit do myšlenkové mapy slova, která je napadnou, když se řekne ŘEKA. Po uplynutí limitu se opět všichni postaví do kruhu.

Hra s klubkem, provázkem, stuhou – žáci si vzájemně posílají klubko a na zvukový signál náhodně sdílí svá slova z myšlenkové mapy.

Následně si s žáky prohlédneme, co nám vzniklo z proplétaného klubka – přirovnání k toku řek. Můžeme nabídnout srovnání s obrázkem/mapou řek.

UVĚDOMĚNÍ

Sdělíme žákům, že budeme pracovat s knihou *Co je to řeka?* litevské autorky a ilustrátorky Moniky Vaicenavičienové. V knize se vydává vnučka s babičkou k řece. Během vyšívání ubrusu babička vnučce odpovídá na otázku: „Co je to řeka?”

- Učitel přečte žákům ukázkou z knihy *Řeka je nit* s. 4 - 5
- Rozdáme pracovní list, do kterého žáci zaznamenávají postupně své odpovědi na otázky:

1.	Jaký je život řeky? Čtení s. 6
2.	Jak vznikají jména řek? Čtení s. 12 - s. 13
3.	Co všechno umí řeka? Čtení s. 24 – 25

- Žáci sdílí své názory. Pak následuje teprve čtení a vlastní srovnání s vyprávěním v knize.
- U otázky č. 2 se zamýšlí nad jmény řek u nás a ve světě. Hledají informace v naučné literatuře, kterou mají ve třídě k dispozici nebo na Internetu.
- Po přečtení si připomenem vodní díla v ČR, vodní elektrárny, přehrady v blízkém okolí ke koupání a relaxaci ...
- Před závěrem opět učitel přečte ukázkou z knihy na s. 34 – následuje poslech skladby B. Smetany: VLTAVA doprovázený volnou kresbou na pruh papíru

REFLEXE

Posledním úkolem a shrnutím aktivit je tvorba **ŽIVOTABÁSNĚ**. Mladší žáci mohou zpracovat **PĚTILÍSTEK**.

NÁMĚTY NA DALŠÍ AKTIVITY

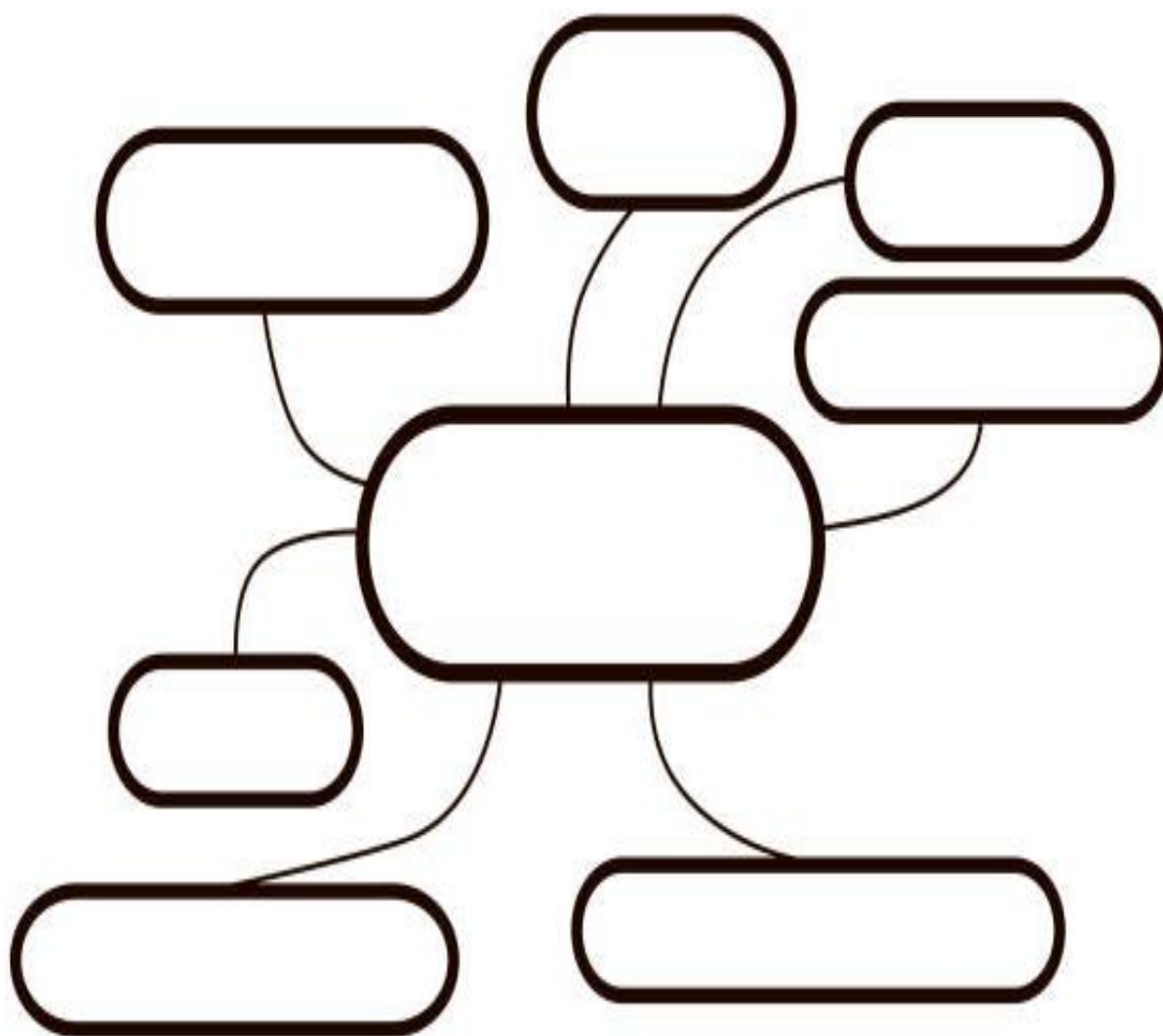
- VV, PČ – výroba rostlin, živočichů žijících v řece, stavba mostů, skládání lodiček z papíru
- LV – pověsti o řekách + dramatizace K. Čapek: Pohádka vodnická
- HV – zpěv písní o řece, o vodě, poslech B. Martinů: Otvírání studánek aj.
- Ekologie – ekosystém, ochrana přírody, plýtvání vodou, koloběh vody v přírodě

PŘÍLOHA

KARTY DO KRUHU

ŘEČIŠTĚ	ENERGIE	KOLOBĚH	ADAPTACE
---------	---------	---------	----------

MYŠLENKOVÁ MAPA PRO TÝMY

PRACOVNÍ LIST PRO ŽÁKY – SAMOSTATNÁ PRÁCE

1. Jaký je život řeky?

2. Jak vznikají jména řek?

3. Co všechno umí řeka?

4. Pětílístek

ŘEKA

Jaká jsem? _____

Co dělám? _____

Věta o 4 slovech _____

Synonymum _____

5. ŽIVOTABÁSEŇ

Jsem

ŘEKA

Jmenuji se

Nesnáším, když

Beru

Dávám

Bojím se

Přeji si

TEXT

s. 4 - 5

ŘEKA JE NIT, povídá babička.

Vytváří na zemském povrchu nádherné obrazce, stejně jako nitě na veliké výšivce. Splétá příběhy, kreslí křivolaké tvary. Díky ní se potkávají různá místa, časy i lidé.

V řekách teče jen malinká, malinkatá část veškeré sladké vody na Zemi – ne víc než 0,0002%. Představ si čajovou lžičku ve srovnání s vanou plnou po okraj! A přesto pro nás byly řeky a jejich vodní proud odpradávná životně důležité. Berou nás na strhující výpravy, lákají nás svým svěžím chládkem, spojují lidi a probouzejí v nás vzpomínky, děsí nás a dráždí naši představivost.

s. 6

ŘEKA JE CESTA

Možná vyvěrá z podzemního pramene, z malé škvíry v ledovci, z vlhké bažiny nebo klidného lesního jezírka. Řeka se totiž může zrodit tak trochu kdekoli. Nabere sílu, na okamžik zaváhá – a pak vyrazí plnou parou vpřed.

Na své pouti navštíví spoustu míst. Pustiny i velkoměsta, nepropustné lesy i zelené louky, stepi i tundry, hory i údolí. Protéká vedrem i zimou, skáče z vysokých vodopádů, potom se zase, už mnohem unaveněji, sune bahnitými mokřady – tu ji cosi popadne, prudce se otočí! - a vine se dál.

Sem tam se dokonce schová pod zemí. Při své předlouhé cestě razí hluboká údolí a štěrky ze svého dna odnáší až k moři, kde se postupně usazuje na dně. Právě tak se tvoří říční delta, všechny ty ostrůvky a mělčiny v místě, kde řeka ústí do otevřeného moře.

s. 12 - 13

ŘEKA JE JMÉNO

Odkud se vzala jména řek? Některá vznikla třeba v řeči, které dnes už nikdo nerozumí, kterou se mluvilo dávno, dávno předtím, než vůbec někdo nakreslil naše současné státy do map.

Jiné řeky dostaly jméno podle toho, jak vypadají nebo jak putují krajinou – například Tigris, Rýn či Ganga.

Některým se říká podle barvy jejich vody – třeba řeka Rio Negro získala název podle své typicky tmavé vody, Colorado je zase červená a řeka Chuang – che žlutá.

Další se pak pyšní pojmenováním, které naznačuje, že jsou ohromné a mohutné. Tak například Mississippi, Zambezi nebo Rio Grande.

Známe ale i řeky se jmény tak prastarými, že už si nikdo nepamatuje, co znamenají. Název řeky nám ale téměř vždy napoví něco o její historii. Někdy jsou to příběhy o lásce, jindy zase o válkách.

s. 24 - 25

ŘEKA JE ENERGIE

Síla řeky je mocná. Představ si hučící vodopád nebo ničivou energii povodňové řeky. Lidé získávali energii z řek už odedávna. Stavěli přehradu, násypy a kanály, aby mohli sílu řeky kontrolovat a její energii využít. Dnes říční vodní elektrárny vyrábějí 16% světové elektřiny.

Ten, kdo ovládá řeku, získává i moc nad životy mnoha lidí. Je to velká zodpovědnost.

s. 34

O našich řekách se vypráví tisíce mýtů a příběhů. Malíři, sochaři, hudební skladatelé, řemeslníci, vynálezci, kartografové, právníci, ochránci životního prostředí, filosofové, poutníci, básníci, dobyvatelé, obchodníci, rybáři, vědci a mnozí další – každý vidí řeku po svém. Možná jako barvu? A co vidíš ty?

Všechny příběhy jsou důležité. Vyprávějme je. Znovu a znovu.